

Функціонування і розвиток механізмів державного управління
УДК 354:378

Мороз Світлана Анатоліївна

*кандидат наук з державного управління,
старший науковий співробітник навчально-науково-виробничого центру
Національний університет цивільного захисту України*

Мороз Светлана Анатольевна

*кандидат наук по государственному управлению,
старший научный сотрудник учебно-научно-производственного центра
Национальный университет гражданской защиты*

Moroz Svitlana

*Candidate of sciences (Public Administration),
Senior Research Officer of Training Research and Production Center
National University of Civil Protection of Ukraine*

ORCID: 0000-0002-2696-1278

**ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ДОБРОБУТУ
ЛЮДИНИ ТА ДЕРЖАВИ: ОЦІНКА СТУДЕНТІВ ВІТЧИЗНЯНИХ
ЗВО**

**КАЧЕСТВО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ КАК ДЕТЕРМИНАНТА
БЛАГОПОЛУЧИЯ ЧЕЛОВЕКА И ГОСУДАРСТВА: ОЦЕНКА
СТУДЕНТОВ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ УВО**

**THE QUALITY OF HIGHER EDUCATION AS A DETERMINANT OF
HUMAN AND THE STATE'S WELL-BEING: ASSESSING OF
STUDENTS OF DOMESTIC INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION**

Анотація. Аналіз наукової літератури щодо проблематики залежності рівня добробуту людини та держави від якості вищої освіти, свідчить про те, що переважна більшість результатів досліджень була отримана за допомогою суто теоретичних методів наукового пізнання.

Таке вподобання вчених щодо використання методів наукових досліджень обумовило не лише так зване звуження кола наукової уваги, а у тому числі й певне викривлення змісту предмету наукової уваги дослідників. Дотримання принципів всебічності та системності у дослідженні проблематики залежності добробуту соціального об'єкту від якості вищої освіти потребує використання емпіричних методів наукового пізнання. З огляду на вище наведене, а також з прийняттям до уваги важливості порушеної проблематики для вдосконалення змісту та практики використання механізмів державного управління забезпеченням якості вищої освіти, а також необхідності своєчасного корегування державної політики щодо підвищення соціальних стандартів в Україні, автором статті було прийнято рішення про можливість актуалізації питання залежності між рівнями добробуту та якості вищої освіти через призму експертних оцінок студентської молоді. Відповідно до програми реалізації авторського проекту «Оцінка якості вищої освіти» питання залежності добробуту соціального об'єкту від якості вищої освіти, були включені до анкети та запропоновані до уваги респондентів. Фокус уваги цієї публікації зосереджено на аналізі результатів опитування студентів та порівнянні їх думки щодо прояву відповідної залежності на індивідуальному та державних рівнях. Стаття містить узагальнення щодо залежності добробуту людини та держави від якості вищої освіти, а також обґрунтування напрямів вдосконалення змісту та практики реалізації механізмів державного управління забезпеченням якості вищої освіти.

Ключові слова: вища освіта, залежність добробуту людини та держави від якості вищої освіти, опитування студентів, механізми державного управління забезпеченням якості вищої освіти.

Аннотация. Анализ научной литературы по проблематике зависимости уровня благосостояния человека и государства от качества высшего образования, свидетельствует о том, что подавляющее большинство результатов исследований было получено с помощью, как правило, исключительно теоретических методов научного познания. Такое предпочтение ученых в использовании методов научных исследований стало причиной не только так называемого сужения фокуса научного внимания, а в том числе и определенного искажения содержания предмета научного внимания исследователей. Соблюдение принципов всесторонности и системности в исследовании проблематики зависимости благосостояния социального объекта от качества высшего образования требует использования в том числе и эмпирических методов научного познания. Принимая во внимание важность затронутой проблематики для совершенствования содержания и практики использования механизмов государственного управления обеспечением качества высшего образования, а также необходимости своевременной корректировки государственной политики по повышению социальных стандартов в Украине, автором статьи было принято решение о возможности актуализации вопроса зависимости между уровнями благосостояния и качества высшего образования через призму экспертных оценок студенческой молодежи. В соответствии с программой реализации авторского проекта «Оценка качества высшего образования» вопросы зависимости благосостояния социального объекта от качества высшего образования, были включены в анкету и тем самым были предложены респондентам для экспертной оценки. Фокус внимания этой публикации сосредоточено на анализе результатов опроса студентов, а также сравнении их оценок относительно проявления выявленной зависимости между соответствующими феноменами на индивидуальном и государственных уровнях. Статья содержит

обобщения относительно зависимости благополучия человека и государства от качества высшего образования, а также обоснования направлений совершенствования содержания и практики реализации механизмов государственного управления обеспечением качества высшего образования.

Ключевые слова: *высшее образование, зависимость благосостояния человека и государства от качества высшего образования, опрос студентов, механизмы государственного управления обеспечением качества высшего образования.*

Summary. *The analysis of scientific literature on the problematics of the level of human and state's well-being dependence on the quality of higher education, indicates that the vast majority of research results were obtained using purely theoretical methods of scientific knowledge. Such a preference of scientists to use these methods of scientific research caused not only so-called narrowing of the circle of scientific attention, but also a certain curvature of the content of the subject of researchers' scientific attention. Holding with the principles of comprehensiveness and consistency, studying of the problematics of dependence between the he social object's well-being and the quality of higher education requires to use of empirical methods of scientific knowledge. Taking into account the given the above and the importance of the issues raised for the improvement of the content and practice of usage of the public administration mechanisms over ensuring of the higher education quality and the need for the timely adjustment of the state policy as for the increase of social standards in Ukraine, the author of the article made a decision about the possibility of actualization of the issue about the relationship between the levels of well-being and the quality of higher education through the prism of young students' expert evaluations. According to the program of realization of the author's project "Evaluation of higher education quality" the issues of*

dependence between the well-being of a social object and the quality of higher education were included into the questionnaire and was offered to the respondents' attention. The focus of this publication is base on the analyzes of the students' survey results and comparing their views on the manifestation of the corresponding dependence on the individual and state levels. The article contains generalizations about the dependence of the human and the state's well-being to the higher education quality, and also justification of ways to improve the content and practice of the implementation of mechanisms of public administration over ensuring of the higher education quality.

Key words: *higher education, dependence between the human and state's well-being and the higher education quality, the survey of students, public administration mechanisms over ensuring of the higher education quality.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблематика добробуту особистості та держави, з огляду на свою неабияку значущість для розвитку людини та суспільства постійно перебуває у межах фокусу уваги суб'єктів державного управління, адже питання гідного рівня життя все далі частіше розглядаються не лише в контексті соціально-гуманітарних аспектів, а у тому числі і через призму безпеки держави. Добробут населення країни стає індикатором, з одного боку, ефективності діяльності національного уряду, а з іншого – спроможності представників суспільства відстоювати суверенітет держави. Лише та країна яка сьогодні забезпечує своїм громадянам гідні умови для реалізації індивідуальних потенціалів може у майбутньому розраховувати на відданість своїх громадян у відстоюванні національних інтересів. З огляду на цей факт, питання забезпечення якості життя населення стає пріоритетним для вирішення на кожному з рівнів реалізації державою своїх функцій. Приєднавшись до ухвалення підсумкового програмного документу за

результатами роботи 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН (2015 рік) Україна взяла на себе зобов'язання щодо дотримання вектору сталого розвитку та забезпечення реалізації заходів «Порядку денного розвитку після 2015 року». Відповідні цілі були інституціоналізовані на національному рівні в 2017 році у межах національної доповіді «Цілі Сталого Розвитку: Україна» [18]. Автори національної доповіді, дотримуючись змісту рішень вище згаданої 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН, сформулювали 17 цілей за кожною з яких визначили цілком конкретні завдання. На переконання фахівців досягнення визначених цілей, серед яких цілі щодо подолання бідності та підвищення якості освіти позиціонують на першому та четвертому місцях відповідно, з використанням інструментарію сировинно експортоорієнтованої або «староіндустріальної» моделі економіки не уявляється можливим. Найбільш ефективний до використання для досягнення цілей сталого розвитку інструментарій знаходиться у межах так званої економіки знань. Саме економіка знань розглядається сьогодні на рівні основної форми подальшого соціально-економічного розвитку суспільства. Реалізація потенціалів цієї форми обумовлює накопичення державою конкурентоспроможних знань, використання яких, у кінцевому випадку, повинно забезпечити досягнення державою мети свого існування, а саме – «сприяти матеріальному і духовному розвитку свого народу» [16, с. 159]. Іншими словами, держава декларує мету свого існування, визначивши два стратегічних завдання, а саме – добробут людини (створення умов для матеріального розвитку особистості. Тут ми повинні звернути увагу саме на «створенні» умов для матеріального розвитку, а не його «забезпеченні») та її духовний стан (створення умов за яких людина буде спроможною свідомо сприйняти загальнолюдські цінності та стати суб'єктом їх подальшого розвитку). З огляду на обраний нами предмет наукового пошуку, вважаємо за можливе залишити по за межами безпосереднього

аналізу проблематику єдності та протиріч між елементами економічної (матеріальні блага) та духовної (духовні блага) підсистем суспільства, звернемо увагу на той факт, що в основу функціонування та розвитку кожної з цих підсистем покладено освіту. Саме освіта, є джерелом для реалізації потенціалів, як економіки знань (формування умов для зростання рівня добробуту соціального об'єкту) так і духовного розвитку особистості та суспільства. Нещодавно прийнятий Закон України «Про освіту» поєднує феномени добробуту та духовності у межах визначення значущості освіти для «інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави» [15]. Іншими словами, саме освіта є підґрунтям та основною умовою для формування умов, як для матеріального розвитку особистості (суспільства), так і для становлення системи саногенного мислення. Приймаючи до уваги вище наведене, можемо констатувати той факт, що освіта є саме тим феноменом, реалізація потенціалів якого може підвищити рівень ефективності виконання державою економічної, соціальної та культурної (духовної) функцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Проблематика участі держави у формуванні умов для розвитку добробуту населення, у тому чи іншому контексті свого складного та багатогранного змісту, набула свого розвитку у межах економічної та державно-управлінської наукової думки. Серед останніх наукових доробок, фокусом наукової уваги яких були питання взаємозв'язку між рівнями освіти та добробуту населення, слід звернути увагу на ті з них, авторами яких були М.А. Ажажа (обґрунтовано основні стратегічні завдання та визначено пріоритетні напрями державного управління модернізацією вищої освіти) [1], О.Б. Андрющенко (обґрунтовано теоретичні положення та визначено особливості

функціонування державного механізму управління якістю життя населення України) [2], Л.О. Белова (визначено місце та роль освіти у забезпеченні якості життя; сформульовано висновки щодо напрямів вдосконалення системи забезпечення якості вищої освіти) [3], В.В. Дятлова (проведено аналіз тематичного спрямування наукової літератури з проблематики якості життя населення та соціальних стандартів; обґрунтовано необхідність введення у науковий обіг поняття «соціальні параметри суспільства» та сформульовано його категоріальний зміст) [6], Н.І. Легінькова (з'ясовано методи та засоби державного регулювання рівня та якості життя населення України) [8], В.М. Мороз (висвітлено місце та роль трудового потенціалу у формуванні добробуту соціального об'єкту; досліджено залежність рівня розвитку трудових можливостей людини від рівня її освіти) [12], Т.В. Ратушняк (розглянуто зміст підходів щодо оцінювання рівня суспільного добробуту у межах окремих соціально-економічних індексів) [17] та інші дослідники.

Вагомий внесок у розв'язання проблематики державного управління якістю життя населення було здійснено В.Д. Бакуменком, В.Є. Воротіним, В.М. Князєвим, О.І. Крюковим, О.А. Мельниченком, Р.Н. Нижник, О.Ю. Оболенським, С.Ф. Поважним, Я.Ф. Радишем, В.В. Тертичкою та іншими вченими. Питання державного управління освітою набули свого розвитку у наукових працях В.Ю. Бикова, С.М. Домбровської, Л.А. Гаєвської, С.А. Калашнікової, І.П. Лопушинського, В.І. Лугового, Т.О. Лукіної, В.М. Огаренко, В.П. Садкового, С.О. Шевченка та інших вчених. Окремі аспекти порушеної проблематики були розглянуті нами у межах попередньо виконаних наукових пошуках [9; 11].

Проблематика залежності добробуту соціального об'єкта від рівня освіти постійно перебуває у фокусі наукової уваги дослідників під час роботи науково-комунікативних заходів. Серед останніх науково-практичних конференцій, тематична спрямованість яких була зосереджена

на вирішенні питань якості життя та освіти слід звернути увагу на всеукраїнську науково-практичну конференцію з міжнародною участю «Освітологія – 2019. Забезпечення якості вищої освіти в університеті: рух України до Європейського Союзу» (24.04.2019, м. Київ – Київський університет імені Бориса Грінченка), міжнародну науково-практичну конференцію «Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи» (16–17.05.2019, м. Львів – Національний університет «Львівська політехніка»), міжнародну конференцію «Розбудова системи забезпечення якості вищої освіти в Україні» (11-12.06.2019, м. Київ – Київський національний торговельно-економічний університет) тощо. Учасники кожного з цих науково-комунікативних заходів звернули увагу на зростання значущості якості вищої освіти у забезпеченні підвищення рівня конкурентоспроможності особистості та держави в умовах інноваційного соціально-економічного розвитку.

Не дивлячись на достатній рівень наукової уваги до проблематики взаємозалежності феноменів якості життя та освіти, окремі з її питань все ще залишаються відкритими для подальших наукових пошуків.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Переважна більшість отриманих у межах державно-управлінської науки результатів досліджень щодо залежності рівня добробуту населення від рівня освіти, була опрацьована за допомогою використання суто універсальних та теоретичних методів наукового пізнання (аналіз і синтез, абстрагування, моделювання, ранжування, індукція й дедукція, ідеалізація, порівняння, формалізація, систематизація, узагальнення тощо). Безумовно, використання теоретичних методів дозволяє вченому: з'ясувати зміст, систему та структуру предмету наукової уваги; сформулювати припущення щодо сутності феномену та моделі явища; виявити у предметі наукової уваги приховані закономірності; зрозуміти взаємозалежність факторів розвитку

тощо. Разом з тим, використання теоретичних методів наукового пошуку не дозволяє досліднику виявити принципову різницю між теоретичним та емпіричним рівнем позиціонування предмету дослідження та виявити його рефлексію на різних етапах розвитку. Пріоритетність використання у межах державно-управлінської науки інструментарію теоретичних методів дослідження є цілком виправданим та об'єктивним явищем. Це пов'язано насамперед з тим, що використання в державному управлінні, наприклад, методу експерименту не є простим, особливо з огляду на необхідність інституалізації кожного з прийнятих управлінських рішень. Запровадження експерименту в державному управлінні потребує значного науково-методологічного, матеріально-технічного, організаційно-інституціонального тощо забезпечення. Разом з тим, інші емпіричні методи (спостереження, вимірювання, порівняння, опитування тощо) є цілком доступними до використання у межах науки «Державне управління». За результатами аналізу наукової літератури було з'ясовано той факт, що у межах вітчизняного наукового дискурсу бракує тих з напрямів наукових пошуків, отримання результатів за якими передбачає використання емпіричних методів дослідження. Відсутність балансу у використанні теоретичних та емпіричних методів наукового пізнання обумовлює не лише порушення принципу системності у розгляді предмету наукової уваги, а і зменшення рівень достовірності отриманих результатів. Отже, у межах цієї публікації ми маємо намір дослідити окремі аспекти прояву взаємозалежності дії феноменів добробуту та освіти за допомогою одного з емпіричних методів, а саме методу опитування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). За результатами опитування студентів вітчизняних закладів вищої освіти (ЗВО) з'ясувати рівень залежності добробуту людини та держави від якості вищої освіти, а також запропонувати напрями вдосконалення змісту та

практики реалізації механізмів держаного управління забезпеченням якості вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Опитування студентів вітчизняних ЗВО було організовано та проведено у межах реалізації програмних заходів авторського позагрантового проекту «Оцінка якості вищої освіти». Модель реалізації проекту передбачала організацію опитування студентів вітчизняних та зарубіжних ЗВО, а також проведення порівняльного аналізу отриманих результатів. Залишаючи по за увагою висвітлення механізму пошуку та зацікавлення зарубіжних партнерів до участі у проекті, адже цей напрям організаційної роботи, з огляду на свою неабияку значущість для забезпечення практики здійснення наукових пошуків, потребує на окремий напрям науково-методичного обґрунтування, звернемо увагу на той факт, що у реалізації проекту прийняли участь Балтійська Міжнародна Академія (м. Рига, Латвія) та Інститут міжнародної та порівняльної освіти Пекінського педагогічного університету (м. Пекін, Китай). Кожен з учасників проекту організував опитування студентів в країні розміщення свого головного кампусу та передав партнерам отримані результати для подальшого самостійного аналізу. Деякі з результатів опитування китайських та латвійських студентів були оприлюднені нами у межах попередньо опублікованих наукових працях [5, 10, 13], а отже у межах цієї наукової статті ми маємо намір зосередитись виключно на аналізі відповідей вітчизняних студентів.

Для організації опитування студентів автором проекту «Оцінка якості вищої освіти» було опрацьовано відповідну анкету. В основу розбудови архітектури анкети були покладені методичні поради С. Садмана, Н. Бредберна та Н. Шварца щодо особливостей подання змісту анкети та формулювання її питань [19]. У запропонованому до заповнення

студентами вигляді анкета містила вісімнадцять питань, аналіз відповідей за двома з яких було покладено в основу змісту цієї публікації.

В опитуванні прийняли участь 542 респонденти віком від 18 до 35 років з Харківської, Полтавської, Сумської, а також підконтрольних Україні частин Донецької та Луганської областей. З огляду на той факт, що кількість опитаних студентів не є достатньою, а місце отримання ними освіти обмежується лише декількома областями України, ми не можемо вести мову про репрезентативність отриманого результату. Разом з тим, отримані нами результати можуть бути використані суб'єктами публічного управління функціонуванням та розвитком системи вищої освіти на рівні інформаційно-аналітичного забезпечення.

Серед питань анкети, які були запропоновані студентам для відповіді, були у тому числі і ті, зміст яких має безпосередній зв'язок з обраним нами предметом наукових пошуків. Респондентам було запропоновано оцінити рівень впливу якості вищої освіти на добробут соціального об'єкту, а саме особи (індивідуальний рівень) та держави. Результати експертної оцінки студентів подано на рисунку 1 та 2.

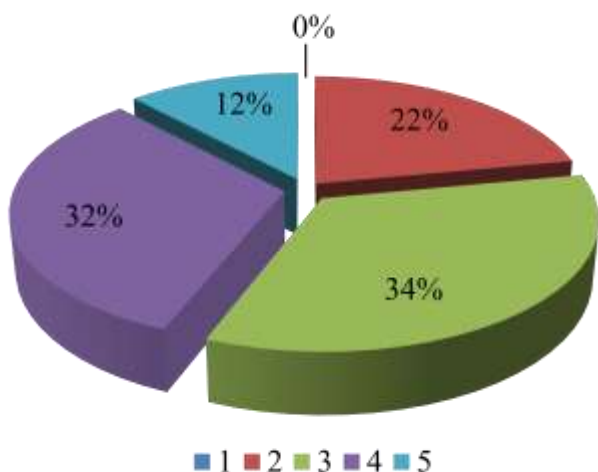

Рис. 1. Рівень впливу якості вищої освіти на добробут людини яка її здобула
Джерело: розробка автора

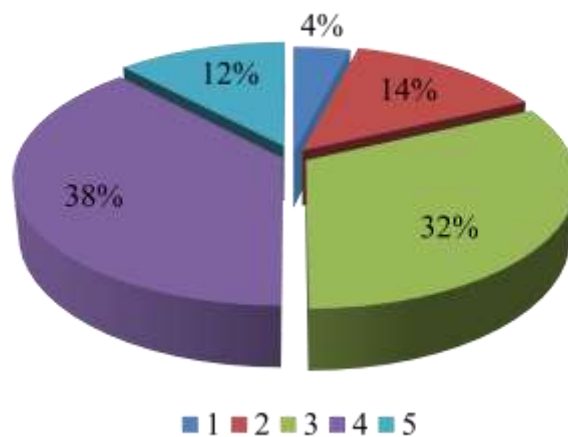

Рис. 2. Рівень впливу якості вищої освіти на добробут держави
Джерело: розробка автора

У межах рисунків 1 та 2 номера секторів діаграми мають таке значення: 1 – дуже низький; 2 – скоріше низький; 3 – середній; 4 – скоріше високий; 5 – високий. За результатами аналізу змісту рисунку 1 можемо сформулювати такі основні узагальнення. По-перше, жоден з респондентів (0%) не підтримав твердження про те, що «рівень впливу якості вищої освіти на добробут людини яка її здобула є дуже низьким». Іншими словами, на переконання студентів ми не можемо вести мову про те, що рівень добробуту не залежить від якості освіти.

Така думка респондентів може бути обґрунтована через призму таких фактів: в країнах які мають високий рівень розвитку суспільно-економічних та ринкових інституцій рік навчання забезпечує у майбутньому збільшення доходу приблизно 5%; рівень оплати осіб які мають вищу освіту на рівні магістра, як правило, більше за середній по країні на 37%; особи які мають вищу освіту працюють 193 дні на рік, в той час як особи з професійно-технічною освітою – 204 дні; особи з вищою освітою мають більш тривалі за часом відпуски та майже не працюють понаднормово; особи які мають бакалаврський рівень вищої освіти отримують 76,7% від середньої зарплати у країні, в той час як особи з професійно-технічною освітою – 62,6% [7]. Разом з тим, майже кожен п'ятий з респондентів (22% опитаних) дотримується думки про те, що «рівень впливу якості вищої освіти на добробут людини яка її здобула є скоріше низьким», тобто на думку суб'єкта експертної оцінки вплив, залежність добробуту особи від якості її вищої освіти, таки існує. Цей факт може бути пояснений тим фактом, що організатори дослідження, з метою полегшення сприйняття респондентами змісту анкети, не пропанували оцінювання залежності добробуту від рівня здобутої вищої освіти (короткий цикл, бакалаврський та магістерський рівні). Отже виникає ситуація за якою респондент сприймає всі рівні освіти у межах однієї категорії «вища освіта». Разом з тим, статистика свідчить про можливість

зростання доходу в залежності від рівня освіти людини лише з магістерського рівня. Іншими словами, відбувається так зване розчинення магістерського рівня серед інших рівнів вищої освіти, тобто респонденти цілком обґрунтовано ідентифікують магістерський рівень у межах запропонованого до вибору твердження. По-друге, переважна більшість респондентів (78%) переконані в існуванні прямої залежності між якістю вищої освіти особи та рівнем її добробуту, причому 44% студентів оцінили таку залежність на достатньо високому та високому рівнях. Такий результат є дещо неочікуваним для організаторів опитування, адже за результатами досліджень О.В. Купець «в Україні віддача від освіти – нульова. Ефект не є статистично значущим» [7]. На наше переконання, така думка не є безапеляційною, адже так звана віддача від освіти таки існує, хоча і дійсно не достатньо відчутна – на рівні 1% за один рік навчання проти згаданих вище 5% у країнах з високим рівнем розвитку суспільно-економічних та ринкових інституцій. Приймаючи до уваги певну диспропорцію між суб'єктивним сприйняттям рівня впливу якості вищої освіти на добробут людини яка її здобула (переважна більшість респондентів (78%) ідентифікувала відповідну залежність на достатньому рівні) та об'єктивними показниками (статистична інформація щодо залежності рівня добробуту людини від якості здобутої нею вищої освіти свідчить про низький рівень кореляції між відповідними феноменами) можемо припустити про існування в суспільстві так званих романтичних або ідіалістичних настоїв щодо місця та ролі вищої освіти в житті конкретної особистості. Іншими словами, люди сподіваються на те, що наявність вищої освіти дозволить їм у майбутньому отримувати більшу за розміром заробітну плату. З одного боку, таке сподівання є цілком виправданим, адже його вектор може бути пояснений через призму результатів чисельних наукових досліджень. З іншого боку, в середньому 40% випускників загальноосвітніх навчальних закладів країн з високим

рівнем розвитку суспільно-економічних та ринкових інституцій здійснюють свій вибір на користь професійно-технічної освіти [4] та при цьому у майбутньому отримують цілком конкурентну, у порівнянні з особами які отримали вищу освіту, заробітну плату.

За результатами аналізу змісту рисунку 2 можемо сформулювати такі основні узагальнення. По-перше, 4% респондентів переконані у тому, що «рівень впливу якості вищої освіти на добробут людини яка її здобула є дуже низьким». Такий результат у поєднанні з тим фактом що 14% студентів підтримали тезу про достатньо низький рівень відповідної залежності переконливо свідчить про існування занепокоєння у здобувачів вищої освіти щодо можливості забезпечення добробуту держави за рахунок якісної вищої освіти. Іншими словами, 18% респондентів (4% та 14%) переконані у відсутності зв'язку між якістю вищої освіти у державі та рівнем її добробуту. Такий результат, на нашу думку, є цілком об'єктивним, адже Україна, не дивлячись на достатньо високу ефективність функціонування своєї системи вищої освіти, має в цілому не високий рівень свого добробуту (протиріччя між високою якістю вищої освіти у державі з рівнем її добробуту). Наприклад, за оцінками фахівців World Economic Forum, за рівнем розвитку навичок випускників (skillset of graduates) ЗВО (відповідно до методології розрахунку цей показник використовується для характеристики якості вищої освіти) Україна у 2018 році займала 62 місце з 140 країн світу, в той час як показник України у підсумковому рейтингу World Economic Forum, а саме у межах The Global Competitiveness Index, відповідав лише 83 позиції [20, с. 577]. Для порівняння, такі країни як Італія, Тайланд (Китай), Мексика, Уругвай, Латвія тощо мають схожі з Україною за значенням показники рівня розвитку навичок випускників ЗВО (60, 61, 63, 66, 68 відповідно), але при цьому їх підсумкові індекси мають значно кращі від України значення, а саме 42, 38, 46, 53, 42 відповідно. Приймаючи до уваги вище наведене,

можемо припустити той факт, що у майбутньому відсоток переконаних у відсутності кореляції між якістю освіти у країні та її добробутом буде зростати, що у кінцевому випадку, безумовно, позначиться на рівні довіри громадян до своєї держави. По-друге, основна частка респондентів (82%) переконана в снуванні залежності добробуту країни від якості вищої освіти в її ЗВО. Цікаво, що кожен другий респондент оцінив відповідну залежність на «скоріше високому» (38%) та «високому» (12%) рівнях. Така оцінка студентів переконливо свідчить про існування у представників суспільства певного рівня довіри до держави. Іншими словами, респонденти переконані у можливості так званої конвертації отриманих під час навчання у ЗВО знань в добробут суспільства. Досить цікавим є порівняння цього результату з результатом, який було отримано у межах аналізу змісту відповідної категорії відповідей на індивідуальному рівні. На індивідуальному рівні (рисунок 1) підтримка тези про існування впливу якості вищої освіти на добробут людини яка її здобула дорівнює 78%, в той час як на державному (рисунок 2) – 82%. Для цього порівняння ми враховували ті відповіді респондентів, які позиціонували у площині експертних оцінок відповідної залежності, а саме: «середній рівень», «скоріше високий рівень» та «високий рівень». З одного боку, розбіжність в рівнях підтримки тези про існування залежності між якістю освіти та добробутом людини / держави на індивідуальному (рисунок 1) та державному (рисунок 2) рівнях не є значною (78% проти 82%), але з іншого боку – вона (розбіжність) існує. Можемо констатувати, що на державному рівні така підтримка, хоча і не значно, але є вищою. Отже, на досить опосередкованому рівні ми можемо припустити переважання в суспільстві державноорієнтованих настроїв та незначну перевагу потенціалів суспільноорієнтованої моделі розвитку над індивідуальноорієнтованою. Разом з тим, виявлена нами різниця може бути пояснена через призму того факту, що на індивідуальному рівні

оцінювання залежності добробуту людини від якості здобутою нею вищої освіти здійснюється через призму власного, не завжди позитивного досвіду. Тобто, експерт (респондент), маючи отриману під час своєї соціалізації інформацію про те, що в основу добробуту переважної більшості оточуючих його осіб було покладено не якість їх вищої освіти, а наприклад, їх родинні зв'язки, вдача, наявність зв'язків з представниками влади, наявність первинного капіталу тощо, приймає рішення про оцінювання залежності добробуту людини від якості вищої освіти на достатньо низькому рівні. У межах оцінювання залежності між відповідними феноменами на державному рівні, суб'єкт експертизи не має об'єктивного досвіду (інформації) щодо відсутності прямопропорційної залежності між добробутом та якістю вищої освіти, а отже може припустити її існування.

Вище наведені узагальнення мають певні обмеження, адже формулювання їх змісту відбулось на підставі умовного ототожнення нами таких категорій як «якість вищої освіти» та «рівень вищої освіти». Крім того, використане нами у публікації припущення про можливість розгляду добробуту через призму доходу або (та) рівня заробітної плати не завжди є припустимим.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Приймаючи до уваги вище наведене можемо сформулювати такі основні висновки.

1. За результати опитування студентів вітчизняних ЗВО було встановлено той факт, що переважна більшість респондентів підтримує думку про можливість розгляду якості вищої освіти на рівні однієї з детермінант добробуту людини та держави. Разом з тим, слід звернути увагу на той факт, що в суспільстві все далі частіше починає домінувати думка про відсутність кореляції між феноменами якості вищої освіти та добробуту. Така тенденція має певне історичне підґрунтя. Наприклад, на

відміну від переважної більшості країн з високим рівнем розвитку суспільно-економічних та ринкових інституцій, в Україні, протягом відносно тривалого часу, вища освіта сприймалась не як один з інструментів підвищення добробуту людини (вища освіта забезпечує для особи яка її здобула більший дохід), а скоріше як елемент механізму так званого соціального ліфту (вища освіта забезпечувала людині перехід з однієї соціальної групи до іншої). Ніяким чином не заперечуючи значущість останньої з наведених вище функцій освіти вважаємо за необхідне зосередити увагу саме на здатності вищої освіти, а точніше сформованих у її межах компетенцій та безпосередніх дій з їх реалізації, забезпечити людині гідні умови життя. Зміна акценту уваги з соціально-гуманітарної та суспільно-політичної функцій вищої освіти на економічну функцію є вкрай необхідним, адже результатом вищої освіти є не лише «сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей» [14], а у тому числі і сукупність якостей (знань, умінь, навичок) здатних задовольнити духовні і матеріальні потреби на гідному рівні. Відповідна зміна акценту уваги може відбутись в контексті зміни певних норм, а саме: 1) доповнення змісту тлумачення категорії «якість вищої освіти» (стаття 1 Закону України «Про вищу освіту») посиленням на її економічні результати; 2) поступової зміни механізму державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою на механізм державних стипендій, цільових пільгових кредитів та грантів (така зміна, у кінцевому випадку, обумовить: підвищення рівня мотивації людини до вибору спеціальності та навчання; зростання вимогливості з боку об'єкта навчальної комунікації до її суб'єктів тощо).

2. Протиріччя між рівнем заробітної плати випускника ЗВО та витраченими особою на здобуття знань, умінь, навичок та інших компетентностей ресурсів (матеріальні, часові, організаційні тощо) є

причиною зростання у суспільстві недовіри до системи вищої освіти та її здатності ефективно виконувати деякі з своїх функцій. Поступова втрата довіри з боку представників суспільства до інституту вищої освіти, з часом, зменшить ефективність виконання ним й тих функцій які на цей час виконуються на достатньому рівні (передача так званих знань поколінь; формування ціннісних орієнтацій; формування компетентностей відповідно до стандартів вищої освіти тощо). Вирішення цього протиріччя може бути розпочато з запровадження у дію, принаймні у межах посад організацій та установ бюджетної сфери, системи прив'язування рівня заробітної плати фахівця, виконання службових обов'язків за посадою якого вимагає наявності вищої освіти, до рівня середньої заробітної плати в державі (регіоні). Реалізація цієї пропозиції потребує перегляду окремих норм Постанови Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 №1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» в частині зміни тарифних коефіцієнтів та базової категорії для розрахунку, а саме «прожиткового мінімуму для працездатних осіб» на «середньомісячну заробітну плату одного працівника».

Сформульовані вище узагальнення та висновки не вичерпують проблематики залежності рівня добробуту соціального об'єкту (особи, держави) від якості вищої освіти, а отже можуть бути уточнені під час подальших наукових пошуків. Найбільш перспективними з напрямів в організації наукових досліджень щодо порушеної проблематики є ті з них, фокус уваги яких зосереджено на з'ясуванні змісту системи та структури детермінант добробуту людини та держави. Крім того, на увагу дослідників заслуговують питання взаємодії держави та суспільства у забезпеченні якості вищої освіти.

Література

1. Ажажа М.А. Напрями державного управління модернізацією освіти в контексті євроінтеграції України / М.А. Ажажа // Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 8. С. 94–99.
2. Андрющенко О.Б. Державний механізм управління якістю життя населення України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02. "Механізми державного управління" / О.Б. Андрющенко. – Хмельницький, 2017. 20, (1) с.
3. Белова Л.О. Якісна освіта як запорука якості життя населення / Л.О. Белова // Теорія та практика державного управління. 2016. Вип. 4. – С. 8–17.
4. Гриневич Л.М. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [електронний ресурс] / Л.М. Гриневич // Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-povidomlennya-2017-11-21-v-rozdili-gromadske-obgovorennya-rozmishheno-proekt-konczepczyi-pidgotovki-faxivcziv-za-dual>
5. Мороз С.А. Детерминанты качества высшего образования: значимость и сила влияния (по результатам экспертного оценивания студентов Балтийской Международной Академии, Латвия) / С.А. Мороз, И.С. Бука, В.М. Мороз, Л.Н. Грень // Научно-методический журнал КазНПУ «Педагогика и психология». 2019. №1. С. 74–80.
6. Дятлова В.В. Якість життя населення і соціальні стандарти: розвитк понятійнокатегоріального апарату / В.В. Дятлова // Менеджер. 2015. № 1(69). С. 50–58.
7. Зарплати в Україні: як освіта впливає на рівень доходів [електронний ресурс] / Новини від 15.08.2019 // Українські новини. URL: <https://ukranews.com/ua/news/648082-osvita-vplyvaye-na-zarplatu-tilky-u-magistriv-zmi>

8. Легінькова Н.І. Підвищення ефективності державного регулювання якості життя населення в Україні / Н.І. Легінькова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2012. Вип. 22 (ч.1). С. 30–37.
9. Мороз С. А. Державне управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ: компетенція людини, університету та держави [Електронний ресурс] / С. А. Мороз // Державне управління: удосконалення та розвиток : електронне наукове фахове видання Академії муніципального управління. 2016. №4. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=967>
10. Мороз С.А. Досвід Китаю у забезпеченні розвитку галузі освіти як підґрунтя для вдосконалення механізмів державного управління якістю вищої освіти України / С.А. Мороз // Інвестиції: практика та досвід. 2019. №9. С. 70–77.
11. Мороз С.А. Французька модель підготовки науково-педагогічних кадрів: особливості розбудови та перспективи використання для розвитку трудового потенціалу вітчизняних ВНЗ / С.А. Мороз, ВМ Мороз, С.М. Домбровська // Вісник НУЦЗУ (Серія «Державне управління»). 2016. №4. Вип. 1 (4). С. 213–222.
12. Мороз В.М. Мотиваційний механізм стимулювання трудової активності: державно-управлінський аспект : монографія / Володимир Мороз. Х. : С.А.М., 2012. 408 с.
13. Мороз С.А. Оцінювання якості вищої освіти студентами як елемент системи державного контролю за якістю надання освітніх послуг закладами вищої освіти (на прикладі опитування студентів Балтійської Міжнародної Академії, Латвія) / (С.А. Мороз, С.А. Бука, И.С. Бука, В.М. Мороз // Вісник НУЦЗУ (Серія «Державне управління»), 2018. Вип. 2 (9). С. 282–295.

14. Про вищу освіту / Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII // Офіційний вісник України. 2014. №63. С. 7-8.
15. Про освіту / Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // Офіційний вісник України. 2017. №78. С. 7-9.
16. Чернов С. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / (Чернов С., Воронкова В., Банах В. та ін.); за ред. С. Чернова. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. 606 с.
17. Ратушняк Т.В. Моніторинг якості життя населення в Україні [електронний ресурс] / Т.В. Ратушняк // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2014. № 10. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=767>
18. Цілі Сталого Розвитку: Україна: національна доповідь 2017 [електронний ресурс] / Цілі сталого розвитку 2016-2030 // Організація Об'єднаних Націй: Україна. URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf
19. Thinking About Answers: The Application of Cognitive Processes to Survey Methodology / S. Sudman, N. Bradburn, N. Schwarz. San Francisco: Jossey-Bass, 2010. 322 p.
20. Ukraine: skillset of graduates [electronic resource] / The Global Competitiveness Report 2018 // World Economic Forum. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf>

References

1. Azhazha M.A. Napriamy derzhavnoho upravlinnia modernizatsiieiu osvity v konteksti yevrointehratsii Ukrainy / M.A. Azhazha // Investytsii: praktyka ta dosvid. 2018. № 8. S. 94–99.

2. Andriushchenko O.B. Derzhavnyi mekhanizm upravlinnia yakistiu zhyttia naseleння Ukrainy: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. nauk z derzh. upr.: spets. 25.00.02. "Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia" / O.B. Andriushchenko. Khmelnytskyi, 2017. 20, (1) s.
3. Bielova L.O. Yakisna osvita yak zaporuka yakosti zhyttia naseleння / L.O. Bielova // Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia. 2016. Vyp. 4. S. 8–17.
4. Hrynevych L.M. Kontsepsiia pidhotovky fakhivtsiv za dualnoiu formoiu zdobuttia osvity [elektronnyi resurs] / L.M. Hrynevych // Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-povidomlennya-2017-11-21-v-rozdili-gromadske-obgovorennya-rozmishheno-proekt-konczepczyi-pidgotovki-faxivcziv-za-dual>
5. Moroz S.A. Determyanty kachestva vysheho obrazovanyia: znachymost y syly vlyianyia (po rezultatam ekspertnoho otsenyvanyia studentov Baltyiskoi Mezhdunarodnoi Akademyy, Latvyya) / S.A. Moroz, Y.S. Buka, V.M. Moroz, L.N. Hren // Nauchno-metodycheskyi zhurnal KazNPU «Pedahohyka y psykhohohyia». 2019. №1. S. 74–80.
6. Diatlova V.V. Yakist zhyttia naseleння i sotsialni standarty: rozvytk poniatiinokatehorialnoho apparatu / V.V. Diatlova // Menedzher. 2015. № 1(69). S. 50–58.
7. Zarplaty v Ukraini: yak osvita vplyvaie na riven dokhodiv [elektronnyi resurs] / Novyny vid 15.08.2019 // Ukrainski novyny. URL: <https://ukranews.com/ua/news/648082-osvita-vplyvaye-na-zarplatu-tilky-u-magistriv-zmi>
8. Lehinkova N.I. Pidvyshchennia efektyvnosti derzhavnoho rehuliuвання yakosti zhyttia naseleння v Ukraini / N.I. Lehinkova // Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky. 2012. Vyp. 22 (ch.1). S. 30–37.

9. Moroz S. A. Derzhavne upravlinnia rozvytkom trudovoho potentsialu VNZ: kompetentsiia liudyny, universytetu ta derzhavy [Elektronnyi resurs] / S. A. Moroz // Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok : elektronne naukove fakhove vydannia Akademii munitsypalnoho upravlinnia. 2016. №4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=967>
10. Moroz S.A. Dosvid Kytaiu u zabezpechenni rozvytku haluzi osvity yak pidgruntia dlia vdoskonalennia mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia yakistiu vyshchoi osvity Ukrainy / S.A. Moroz // Investytsii: praktyka ta dosvid. 2019. №9. S. 70–77.
11. Moroz S.A. Frantsuzka model pidhotovky naukovo-pedahohichnykh kadriv: osoblyvosti rozbudovy ta perspektyvy vykorystannia dlia rozvytku trudovoho potentsialu vitchyznianskykh VNZ / S.A. Moroz, VM Moroz, S.M. Dombrovska // Visnyk NUTsZU (Seriiia «Derzhavne upravlinnia»). 2016. №4. Vyp. 1 (4). S. 213–222 .
12. Moroz V.M. Motyvatsiinyi mekhanizm stymuliuвання trudovoi aktyvnosti: derzhavno-upravlinskyi aspekt : monohrafiia / Volodymyr Moroz. Kh. : S.A.M., 2012. 408 s.
13. Otsiniuvannia yakosti vyshchoi osvity studentamy yak element systemy derzhavnoho kontroliu za yakistiu nadannia osvitnikh posluh zakladamy vyshchoi osvity (na prykladi opytuvannia studentiv Baltiiskoi Mizhnarodnoi Akademii, Latviia) / (Moroz S.A., Buka I.S., Buka S.A., Moroz V.M. // Visnyk NUTsZU (Seriiia «Derzhavne upravlinnia») 2018. – Vyp. 2 (9). S. 282–295.
14. Pro vyshchu osvitu / Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 № 1556-VII // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2014. №63. S. 7-8.
15. Pro osvitu / Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy. 2017. №78. S. 7-9.
16. Publichne upravlinnia ta administruvannia v umovakh informatsiinoho suspilstva: vitchyzniansyi i zarubizhnyi dosvid: monohrafiia / (Chernov S.,

- Voronkova V., Banakh V. ta in.); za red. S. Chernova. Zaporizhzhia: ZDIA, 2016. 606 s.
17. Ratushniak T.V. Monitorynh yakosti zhyttia naseleння v Ukraini [elektronnyi resurs] / T.V. Ratushniak // Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok. 2014. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=767>
 18. Tsili Staloho Rozvytku: Ukraina: natsionalna dopovid 2017 [elektronnyi resurs] / Tsili staloho rozvytku 2016-2030 // Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii: Ukraina. URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf
 19. Thinking About Answers: The Application of Cognitive Processes to Survey Methodology / S. Sudman, N. Bradburn, N. Schwarz. - San Francisco: Jossey-Bass, 2010. 322 p.
 20. Ukraine: skillset of graduates [electronic resource] / The Global Competitiveness Report 2018 // World Economic Forum. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf>